

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 5 (250) • 20 stycznia 2005 r. • © PIISM

nr egz. 35

Redakcja: Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny), Adam Eberhardt, Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Grażyna Nowocień-Mach (redaktor tekstu), Emil Pietras (sekretarz Redakcji), Edyta Posel-Częściak, Rafał Tarnogórski

Kontrowersje w UE wokół zniesienia sankcji dyplomatycznych wobec Kuby

Beata Wojna

Stosunki UE-Kuba uległy pogorszeniu w 2003 r., po wprowadzeniu przez Unię sankcji dyplomatycznych w odpowiedzi na zaostrenie polityki władz kubańskich wobec opozycji. Rząd Hiszpanii, który dąży do odgrywania głównej roli w kształtowaniu europejskiej polityki wobec państw Ameryki Łacińskiej, zmierza do zniesienia sankcji. Zwolennicy takiego rozwiązania, stanowiący w Unii większość, są zainteresowani głównie rozwijaniem współpracy gospodarczej państw UE z Kubą. Argumenty przeciwników opierają się na silnym przekonaniu, iż stosowanie sankcji zwiększa skuteczność polityki UE wobec Kuby.

Podstawy polityki UE wobec Republiki Kuby zostały określone we wspólnym stanowisku przyjętym przez Radę UE 2 grudnia 1996 r. Stwierdzono w nim, że celem Unii jest sprzyjanie ustanowieniu demokracji na Kubie, przestrzeganie praw człowieka i podstawowych wolności oraz stworzenie warunków do trwałej poprawy poziomu życia społeczeństwa kubańskiego. Osiągnięciu tych celów miały służyć: rozwijanie dialogu politycznego z władzami i przedstawicielami wszystkich-grup społeczeństwa kubańskiego, udzielanie pomocy humanitarnej oraz udział w przedsięwzięciach sprzyjających otwarciu gospodarczemu Kuby. UE uzależniła dalsze rozszerzenie współpracy politycznej i gospodarczej od postępów w procesie demokratyzacji Kuby.

Pomimo sformułowania wspólnego stanowiska polityka Unii wobec Kuby w latach 1996–2003 w praktyce nie była stosowana, a państwa członkowskie prowadziły wobec niej własne polityki. W rezultacie: polityka UE wobec Kuby była niespójna, skuteczność osiągania unijnych celów mała, a większy postęp w procesie demokratyzacji Kuby nie nastąpił. Jedynym przejawem w miarę efektywnego wspólnego działania państw członkowskich UE było udzielanie Kubie pomocy humanitarnej, a także objęcie tego państwa programami unijnymi adresowanymi do Ameryki Łacińskiej.

W marcu i kwietniu 2003 r. doszło na Kubie do aresztowań przedstawicieli opozycji politycznej, 75 dysydentów zostało skazanych na długoletnie więzienie, wykonano również wyroki śmierci na 3 osobach, które w kwietniu 2003 r. usiłowały

porwać prom, aby uciec do Stanów Zjednoczonych. Wydarzenia te stały się impulsem do zaostrzenia polityki UE wobec Kuby. Unia zdecydowała się 5 czerwca 2003 r. ograniczyć dwustronne wizyty rządowe na wysokim szczeblu, zredukować działalność kulturalną, zapraszać dysydentów kubańskich na uroczystości organizowane z okazji świąt narodowych, a także dokonać weryfikacji wspólnego stanowiska z 1996 r. Placówki dyplomatyczne państw członkowskich ograniczyły także kontakty z rządem kubańskim. W odpowiedzi Kuba zrezygnowała z ubiegania się o przystąpienie do porozumienia z Cotonou, odrzuciła wszelką unijną pomoc humanitarną, a także ograniczyła kontakty z reprezentantami państw członkowskich. Sankcje wobec Kuby stosowane były od początku przez jedenaście państw członkowskich. Do deklaracji w sprawie Kuby przyłączyły się również państwa kandydujące wówczas do członkostwa w UE.

W 2004 r. sytuacja w stosunkach między UE a Kubą zaczęła się zmieniać. Nowy rząd Hiszpanii premiera J.L. Zapatero powiedział się za rewizją polityki Unii wobec Kuby i jako pierwszy powrócił do stosunków dyplomatycznych na wysokim szczeblu. W dniu 24 października 2004 r. ambasador Hiszpanii w Hawanie, C. Alonso Zaldivar spotkał się z kubańskim ministrem spraw zagranicznych, F. Perezem Roque. W połowie grudnia, na prośbę Rady Europejskiej, Komitet UE ds. Ameryki Łacińskiej (COLAT) przygotował raport, w którym rekomendowano zwieszenie sankcji dyplomatycznych wobec Kuby, a także zawieszenie na pół roku wystosowywania zaproszeń dla przedstawicieli opozycji politycznej oraz przedstawicieli władz kubańskich na uroczystości związane z obchodami świąt narodowych w ambasadach państw członkowskich UE w Hawanie. W raporcie zaproponowano także, wznowienie wizyt dyplomatycznych na wysokim szczeblu oraz intensyfikację działalności kulturalnej państw europejskich. Podkreślono przy tym znaczenie przestrzegania praw człowieka dla stosunków dwustronnych oraz konieczność współpracy z opozycją i społeczeństwem obywatelskim. Propozycje COLAT będą dyskutowane 31 stycznia 2005 r. na posiedzeniu Rady UE d/s Ogólnych i Stosunków Zewnętrznych.

Za zniesieniem sankcji dyplomatycznych wobec Kuby, oraz za niezapraszaniem przedstawicieli opozycji na uroczystości w ambasadach, opowiada się jedenaście państw członkowskich. Są to: Hiszpania, Belgia i Węgry (państwa te już w końcu października 2004 r. przywróciły stosunkom dyplomatycznym z Kubą normalną rangę), Austria, Francja, Grecja, Niemcy, Portugalia, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy (podjęły tę samą decyzję na początku stycznia 2005 r.). Państwa te chcą powrotu do wspólnego stanowiska z 1996 r. jako podstawy polityki UE wobec Kuby. Zwolennicy zmiany dotychczasowej polityki, którym przewodzą rządy Hiszpanii, Francji i Belgii, opierają swoje stanowisko na następujących argumentach:

- Sankcje dyplomatyczne zastosowane wobec Kuby w czerwcu 2003 r. okazały się nieskuteczne. Nie doprowadziły do uwolnienia więźniów politycznych ani do złagodzenia polityki władz kubańskich wobec opozycji.
- Lepszą polityką jest prowadzenie z władzami kubańskimi dialogu, zwiększa bowiem możliwość skutecznych interwencji w obronie represjonowanych. Jako przykład podaje się interwencję na rzecz uwolnienia więźniów politycznych. W rezultacie od czerwca do grudnia 2004 r. władze kubańskie zwolniły 14 z 75 dysydentów aresztowanych wiosną 2003 r.
- Sankcje pozbawiły UE wpływu na proces demokratyzacji na Kubie i uniemożliwiły realizację celów określonych we wspólnym stanowisku.

Przeciwnikami zniesienia sankcji dyplomatycznych wobec Kuby są przede wszystkim: Niderlandy, Republika Czeska, Słowacja i Polska. Argumentują one, iż:

- Zwolnienia kilkunastu chorych więźniów nie można uznać za dowód dobrej woli władz kubańskich, gdyż humanitarne traktowanie więźniów nie podlega żadnym negocjacom.
- Celem UE jest doprowadzenie do zagwarantowania wszystkim obywatelom kubańskim przestrzegania praw człowieka i swobód obywatelskich. Dlatego też udzielenie ostatnio przez władze kubańskie zezwolenia na organizowanie spotkań umiarkowanej opozycji jest krokiem niewystarczającym i ma na celu wyłącznie uzyskanie złagodzenia polityki UE wobec Kuby. W tej sytuacji Unia nie powinna rezygnować z sankcji dyplomatycznych, gdyż wbrew temu, co twierdzą zwolennicy takiej decyzji, są one instrumentem skutecznym.
- Do uwolnienia 14 chorych więźniów doprowadziły nie starania państw takich jak Hiszpania, Francja czy Belgia, lecz właśnie sankcje dyplomatyczne.
- Zapraszanie dysydentów na uroczystości w ambasadach spowodowało wzrost znaczenia opozycji antycastrowskiej. Rezygnacja z tego instrumentu nacisku na reżim byłaby dużym ciosem dla opozycji i przyczyniłaby się do wzmocnienia reżimu Castro. Argument ten, ze względów historycznych, jest silnie eksponowany przez nowych członków UE.

Chociaż kwestie demokratyzacji Kuby oraz przestrzegania praw człowieka dominują w dotychczasowej debacie, nie wolno zapominać o interesach poszczególnych państw członkowskich, które wpływać będą zarówno na decyzję o zniesieniu lub utrzymaniu sankcji, jak i na ewentualne zmiany polityki UE wobec Kuby, silnie związanej gospodarczo z niektórymi państwami członkowskimi. W 2002 r. głównymi eksporterami towarów na Kubę były Hiszpania (11,8%), Włochy (6,3%) i Francja (5,2%). Do najważniejszych importerów towarów kubańskich należały Niderlandy (19,3%) i Hiszpania (9,6%). Nietrudno zauważyć, że jako pierwsze zdecydowały się wznowić stosunki dyplomatyczne z Kubą te państwa, które mają interesy handlowe na wyspie. Brak kontaktów dyplomatycznych spowalnia dalszy rozwój wymiany handlowej i realizację inwestycji. Ma to duże znaczenie gospodarcze dla Kuby, ponieważ w 2001 r. 40% towarów importowanych przez nią pochodziło z Unii, a 32% kubańskiego eksportu było przeznaczone na rynek unijny, ponadto Unia była najważniejszym inwestorem na wyspie. Rozwój stosunków gospodarczych z Kubą ważny jest również dla Unii, zwłaszcza w związku z jej relacjami z Ameryką Łacińską i Karaibami. Należy także brać pod uwagę rywalizację gospodarczą między UE i USA. Całkowite zamknięcie gospodarki amerykańskiej na Kubę i prawdopodobieństwo bliskiego końca reżimu Castro mogą przyczynić się do rozwinięcia więzi gospodarczych między UE a Kubą. Dodatkowym czynnikiem są więzi polityczne oraz prestiż Hiszpanii w Ameryce Łacińskiej. Hiszpania dąży do odgrywania głównej roli w kształtowaniu europejskiej polityki wobec państw latynoamerykańskich, a zmiana polityki UE wobec Kuby zostanie z pewnością przedstawiona przez rząd J.L. Zapatero jako zwycięstwo hiszpańskiej dyplomacji.

Styczniowa deklaracja prezydencji luksemburskiej wskazywała, iż uregulowanie relacji Kuby z wszystkimi członkami UE i z przedstawicielstwem Unii jest krokiem niezbędnym do ewentualnej normalizacji stosunków między Unią a Kubą. Po tej deklaracji 9 stycznia 2005 r. kubański minister spraw zagranicznych ogłosił wznowienie kontaktów dyplomatycznych między Kubą a wszystkimi państwami członkowskimi Unii i jej przedstawicielstwem. Pozwala to sądzić, że Kuba jest rzeczywiście zainteresowana poprawą stosunków z Unią Europejską.

OGŁOSZENIA

*PROBLEM REPARACJI, ODSZKODOWAŃ I
ŚWIADCZEŃ W STOSUNKACH
POLSKO-NIEMIECKICH 1944-2004*

Tom II: DOKUMENTY

Pod redakcją naukową Sławomira Dębskiego i Witolda M. Góralskiego
Warszawa 2004, 622 s., ISBN 83-89607-25-5

Spis dokumentów *cd.*

- 129 7 stycznia 1992, sekretarz stanu MSZ RFN Dieter Kastrup do szefa URM RP w sprawie Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”
- 130 5 czerwca 1992, orzeczenie Federalnego Trybunału Konstytucyjnego w sprawie skargi konstytucyjnej przeciwko ustawie z dnia 16 grudnia 1991r. o polsko-niemieckim traktacie z dnia 14 listopada 1990 r. o potwierdzeniu granicy
- 131 22 grudnia 1998, list ministra Wiesława Walendziaka do ministra Bodo Hombacha w sprawie świadczeń dla ofiar prześladowań nazistowskich
- 132 12 stycznia 1999, odpowiedź ministra Bodo Hombacha na list ministra Wiesława Walendziaka w sprawie świadczeń dla ofiar prześladowań nazistowskich
- 133 16 lutego 1999, wspólne oświadczenie przedsiębiorstw niemieckich i kanclerza Niemiec w sprawie udzielenia pomocy ofiarom reżimu narodowo-socjalistycznego
- 134 28 lipca 1999, pismo wyjaśniające rządowi RP do sądu w New Jersey, wspierające roszczenia byłych robotników przymusowych (wraz z przypisami stanowiącymi integralną część dokumentu)
- 135 17 grudnia 1999, przemówienie ministra Jerzego Widzyka dotyczące negocjacji w sprawie odszkodowań dla ofiar pracy przymusowej i niewolniczej
- 136 16 lutego 2000, list premiera Jerzego Buzka do kanclerza Gerharda Schrödera w sprawie odszkodowań dla ofiar pracy przymusowej i niewolniczej
- 137 16 lutego 2001, umowa pomiędzy Fundacją „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość”, a Fundacją „Polsko-Niemieckie Pojednanie” (z uwzględnieniem zmian wprowadzonych Porozumieniami z 19 grudnia 2001 r., 22 sierpnia 2003 r. oraz 30 października 2003 r.
- 138 31 lipca 2001, uchwała Zarządu Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie” (wraz z zatwierdzającą uchwałą Rady Fundacji) w sprawie wypłaty świadczeń ze wspólnych środków Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie” i Funduszu na Rzecz Ofiar Prześladowań Hitlerowskich
- 139 8 listopada 2001, sprawozdanie rządu RFN na temat bezpieczeństwa prawnego dla niemieckich przedsiębiorstw w związku z działalnością Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” stan na dzień 30 września 2001 r. (wraz z przypisami stanowiącymi integralną część dokumentu)
- 140 23 maja 2002, uchwała Zarządu Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie” (wraz z zatwierdzającą uchwałą Rady Fundacji) w sprawie zakończenia wypłat z wkładu finansowego przekazanego przez rząd RFN
- 141 2 sierpnia 2002, ustawa o utworzeniu Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” wraz z późniejszymi (zaznaczonymi w tekście) zmianami
- 142 24 września 2003, uchwała Kuratorium Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”
- 143 4 stycznia 2004, porozumienie między Fundacją „Polsko-Niemieckie Pojednanie” a Fundacją „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” (z załącznikami)
- 144 10 września 2004, uchwała sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie praw Polski do niemieckich reparacji wojennych oraz w sprawie bezprawnych roszczeń wobec Polski i obywateli polskich wysuwanych w Niemczech

cdn.

*Sprzedaż w Instytucie
oraz w wybranych księgarniach (www.pism.pl/ksiazki-ksiegarnie.html)*